

**Stjepan Baloban, Gordan Črpić (uredili):
Socijalni kompendij: izazov i nadahnuće
Centar za promicanje socijalnog nauka Crkve i
Kršćanska sadašnjost,
Zagreb, svibanj 2007., 131 str.**

Knjiga izlazi kao deveta u nizu brošura koje je posljednjih godina izdao Centar za promicanje socijalnog nauka Crkve, a uglavnom se radi o tematskim izlaganjima na tribinama koje je ovaj Centar redovito organizirao u Zagrebu.

Kako i sam naslov knjige kaže, autori žele potaknuti neke misli koje će progovoriti ne samo o ovoj knjizi nego o razlogu zašto je ona nastala, a taj je Kompendij socijalnog nauka Crkve.

1. Ako je istina ono što tvrdi kard. Martino u tekstu koji je zapravo njegovo izlaganje na predstavljanju Kompendija u Zagrebu, naime, da Kompendij postavlja socijalni nauk u srce poslanja Crkve, onda je to svojevrsan milenijski korak ne samo za Crkvu kao zajednicu ili instituciju nego i za djelovanje i razmišljanje svakog pojedinog kršćanina. Naime, bili smo naučeni da socijalni nauk jest nešto važno, ali ne i bitno za kršćanski život. Kako je socijalni nauk svoj govor temeljio uglavnom na prirodnom moralnom zakonu, a ne na teološkim ili svetopisamskim postavkama, socijalni nauk bio je prešutno smatran manje važnim od npr. postavki kršćanske etike ili morala. Obveze koje nameće socijalni nauk smatrale su se manje važnima, prekršiti ih ili ne ispuniti ih uglavnom se nije smatralo grijehom u klasičnom smislu riječi. Crkva je krenula smjerom da to od sada neće biti tako. Ljubav, kao temelj odnosa s Bogom, tj. vjere, i pravednost, kao osnova socijalnog nauka Crkve, ne idu više usporedo nego se prožimlju. Ljubav nije samo neki dodatak pravednosti, neki «višak» koji nastupa samo ondje gdje pravednost ne postiže svoj cilj nego je ljubav okvir i vjere i socijalnog nauka Crkve. Svaki kršćanski poduzetnik od sada će morati imati na umu da kršenjem odredbi socijalnog nauka, a koje idu na štetu dostojanstva ljudske osobe, čini grijeh u istinskom smislu riječi.

2. Članak Gordana Črpića «Suvremeni hrvatski areopag» jest svojevrsan «dokazni materijal» da je u Hrvatskoj nastupio krajnji trenutak za uspostavu jednog suživota koji će barem izdaleka slijediti upute socijalnog nauka Crkve izražene u Kompendiju. Slika stanja zaista je dramatična, štoviše, u nekim segmentima lošija nego 90-tih godina. Sukladno tome, realno je govoriti o potrebi da i Crkva preustroji vlastite prioritete: u ovom je trenutku bitnija od okrenutosti prema sebi, vlastitim istinama i ustroju okrenutost prema društvu i onome što se u njemu zbiva. Koliko god termin zastario, izgleda da u Hrvatskoj još uvijek ima dovoljno prostora za Crkvu koja će biti «kritična savjest» društva. Ne vidim drugog načina da ona ovu funkciju obavi osim da sustavno i «agresivnije» pristupi promociji socijalnog nauka Crkve u raznim sferama života, od gospodarstva do medija, počinjući od one «manjine» u hrvatskom društvu koju možemo nazvati praktičnim kršćanima. Ako je u Hrvatskoj moguće da manjina, relativistički nastrojena i zadojena, većini hrvatskih građana sustavno nameće rješenja koja odudaraju od uvriježenih tradicijskih vrijednosti u ovom društvu, zašto bi bilo nemoguće da kršćanska manjina, jednim agresivnijim pristupom, postigne nekakve uspjehe oko organizacije ovog društva na načelima socijalnog nauka Crkve? Možda je u pitanju samo metodologija kako to postići. Ova knjiga, pogotovo ovaj tekst, nadahnjuje nas da se pitamo kako to da, uz svu opravdanu kritiku na račun hrvatskog medijskog prostora, mi u Crkvi nismo uspjeli profilirati jedan medij koji će moći odgajateljski djelovati na javno mnijenje? Kako to da u tom smislu nemaju nikakve uspjehe istupi Crkve u medijima? Smijemo li onda postaviti pitanje sposobnosti onih koji uređuju vjerske emisije na TV-u, radiju itd.?
3. Sličan naboj ima i rad Željka Tanjića o supsidijarnosti i solidarnosti. Promocija socijalnog nauka Crkve u Hrvatskoj ovisi o tome hoćemo li uspjeti postići barem minimalni konsenzus oko nekih prioriteta u ovom povijesnom trenutku. Je li nam još uvijek prioritet država ili je došlo vrijeme da razvijamo društvo? Je li nam prioritet solidarnost oko postizanja nekih ciljeva, kao što je cilj

bio uspostava države 90-tih godina, ili je došlo vrijeme za uspostavu solidarnosti prema određenim kategorijama ljudi? Je li nam prioritet sofisticirani politički život, koji se svodi na održavanje na životu vječnih političkih elita, ili nam je prioritet razvoj neprofitnih i nevladinih udruga koje će imati težinu i prilikom političkog odlučivanja? Na ova pitanja odgovora još uvijek nema, niti ima ozbiljnih inicijativa da se ove dileme riješe. Valjda je onda logičan zaključak da je promocija Kompandija u Hrvatskoj zadatak kojemu se mora posvetiti cjelokupna Crkva, a ne samo Centar za promicanje socijalnog nauka Crkve s nekoliko njegovih zaposlenika.

4. Članak Josipa Balobana o socijalnom pastoralu predstavlja svojevrsan iskorak. Pastoral je, naime, glavni kanal promocije socijalnog nauka Crkve. A iskreno govoreći, naš je dosadašnji pastoral bio uglavnom okrenut samoj Crkvi, problematici uključivanja ljudi u život lokalne Crkve, pogotovo na sakramentalnoj razini. Tako, dok već godinama po našim župama postoje tečajevi pripreme za sakramente, tečajevi upoznavanja s temeljnim istinama vjere, praktički nema tečajeva upoznavanja s temeljnim načelima socijalnog nauka Crkve i načinima kako ih pojedinac može provesti u djelo. Sjetimo se da su svojevremeno francuski svećenici koji su svojevolumno bili radnici u tvornicama (pretres ouvriers), kako bi bili što je moguće bliži običnim radnicima, u najmanju ruku bili gledani sa skepsom od službene Crkve. Istina je da je socijalni pastoral zadatak svih članova Crkve, a ne samo hijerarhije, kako tvrdi Baloban, no, nadodao bih da je u specifičnim uvjetima Crkve u Hrvatskoj, gdje taj socijalni pastoral nije razvijen, nužno ponajprije zalaganje upravo hijerarhije. Ako hijerarhija ne učini sve kako bi socijalni pastoral u ovom trenutku postao prioritetom Crkve u Hrvatskoj, teško je zamisliti da će se on ustaliti na lokalnoj razini. Ovo vrijedi i za potporu koju bi upravo institucionalna Crkva trebala pružiti katoličkim udrugama u Hrvatskoj. Pozdravio bih konkretne prijedloge prof. Balobana u tom smislu i nadam se da neće ostati samo lijepo izgovorena riječ.

5. Važna su i usmjerenja koja Ivan Milovčić daje u smislu da angažman na planu provedbe socijalnog nauka Crkve ne zamjenjuje karitativni rad. Naime, ako poradimo na buđenju svijesti o važnosti socijalnog nauka Crkve, ne smijemo upasti u napast da svekoliko djelovanje na socijalnom planu institucionaliziramo. I socijalni nauk Crkve i Caritas djeluju prvenstveno preko aktivnih pojedinaca, a ne zamjenjuju ih. Ovo je važno napomenuti s obzirom da sve relevantne sociološke analize u posljednje vrijeme pokazuju kako građani Hrvatske izražavaju visoku spremnost na osobno i individualno pomaganje, ali su izuzetno skeptični u odnosu na pretjerano institucionaliziranje na planu socijalnog i humanitarnog angažmana. Institucionaliziranje, kako na planu provođenja socijalnog nauka Crkve tako i na planu Caritasa, može imati smisao samo ukoliko ima za cilj pospješiti angažman svakog dobronamjernog pojedinca.
6. Kompendij bi se, sukladno razmišljanjima Valerija Vrčeka, po pitanju sveukupnog odnosa čovjeka prema svijetu ili prirodi, mogao nazvati svojevrsnim korektivom tekstova Drugog vatikanskog sabora. Naime, očito je da mnogi tekstovi Sabora, pogotovo konstitucija «Gaudium et Spes», katkada odišu i pretjeranim optimizmom. Čovjek je gotovo demijurg koji može sve i to je ocijenjeno jako dobrim. Upravo oni tekstovi koji ublažavaju takav optimizam, npr. oni o grijehu i čovjekovoj destruktivnoj sposobnosti, ostaju na marginama dokumenata i nemaju determinantnu težinu u sveukupnom koncilskom opusu. Kompendij, 40 godina nakon Koncila, svjesno zauzima odmjereniji stav i time dokazuje osjetljivost Crkve i njezinu spremnost da i danas čita znakove vremena, a ne da producira «vječne» ali apstraktne dokumente. «Načelo opreznosti» mora postati sastavni dio naših teoloških razmišljanja kada čitamo koncilske tekstove, kao svojevrsni korektiv.
7. Dobro se u ovu knjigu uklapa i predavanje kardinala Martina o enciklici «Bog je ljubav». Naime, socijalni angažman kršćanina morat će veliku pozornost posvetiti pravednosti. No, u pravedno-

sti se ne iscrpljuje kršćansko djelovanje. Ostaje mnogo prostora za jedan «višak» koji se zove ljubav ili milosrđe. Odnos pravednosti i ljubavi u pojedinim povijesnim trenucima i imajući u vidu stanje određenog društva traži uvijek novo premišljanje i zahtjeva uvijek novu uravnoteženost. Pravednost bez ljubavi i ljubav bez pravednosti ne mogu regulirati ljudsko društvo na humani način. Kako danas riješiti ovaj odnos unutar angažmana kršćanina na socijalnom planu? U svakom slučaju, i u Hrvatskoj je u ovom trenutku potrebna svojevrsna «caritas politika», u kojoj će, u institucionaliziranom i individualnom obliku, moći zajedno obitavati i djelovati kako pravednost tako i ljubav. Enciklika može poslužiti kao vrijedan orijentir. Možda nije naodmet podsjetiti kako je u Hrvatskoj danas svakako više u krizi pravednost nego ljubav, pa je ostvarenje pravednosti socijalnim naukom Crkve prioritet i uvjet da bi se mogla nesmetano razvijati i ljubav.

8. Očito je u Hrvatskoj potrebno pronaći nekoliko prioriteta o kojima će najprije morati progovoriti Crkva putem svojeg socijalnog nauka. Jedan od ovih prioriteta svakako je korupcija, jer ona stvara negativne preduvjete za djelovanje na svim ostalim područjima. Stoga je dobra odluka urednika da na kraju ove knjige donesu notu «Borba protiv korupcije» Papinskog vijeća za pravdu i mir. I dobro je o korupciji govoriti upravo unutar socijalnog nauka Crkve jer, ako je taj socijalni nauk sastavni dio vjere i bitan čimbenik kršćaninova djelovanja, onda će i korupcija moći dobiti obilježje istinskog grijeha, a ne samo biti vrednovana kao neminovna pratilja sveukupnog čovjekova djelovanja. Svijest o tome da je korupcija istinski grijeh u Hrvatskoj gotovo da i ne postoji. Krajnje je vrijeme da se o tome progovori. Teza 9. note tvrdi da *«borba protiv korupcije zahtijeva porast uvjerenja koje proizlazi iz konsenzusa o moralnim prosudbama...»* Ovdje i mi u Hrvatskoj moramo početi. Od stvaranja konsenzusa oko toga što nam je nužno za zajedničko dobro.

Josip Grbac